

Anmäl alltid hot, hat och våld

Det handlar om demokratin

Sveriges
Kommuner
och Regioner

Anmäl alltid hot, hat och våld

Det handlar om demokratin

Upplysningar om innehållet:

Anna-Lena Pogulis, anna-lena.pogulis@skr.se

Greta Berg, greta.berg@skr.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, reviderad upplaga 2021

ISBN: 978-91-7585-997-2

Text: Birgita Klepke i samarbete med Sveriges Kommuner och Regioner
och Polismyndigheten

Illustration: Ida Brogren

Produktion: Advant

Förord

Var femte förtroendevald utsätts för hot, hat och våld på grund av sitt politiska uppdrag. Samhällsutvecklingen visar att det är viktigt att stärka förtroendevaldas möjlighet att verka i sitt demokratiska uppdrag. Hot och hat mot förtroendevalda är ett hot mot vår demokrati. Alla förtroendevalda ska känna trygghet och säkerhet i sitt uppdrag. Det ska finnas ett sådant stöd och skydd att förtroendevalda i kommuner och regioner kan fortsätta verka i sitt uppdrag även under perioder av utsatthet.

Detta är den tredje upplagan av skriften Anmäl alltid hot, hat och våld. Den innehåller en reviderad inledning och uppdaterad statistik, länkar och kontaktuppgifter.

Den här skriften riktar sig i första hand till förtroendevalda och till dem som arbetar nära dem. Syftet är att få fler att anmäla brott. Det gör det lättare för polisen och säkerhetsansvariga att se mönster och utveckla ett systematiskt arbete, att förebygga och lagföra brott. Här presenteras fall där förtroendevalda har polisanmält händelser av hot, hat och våld och de rättsprocesser som har lett fram till att gärningspersonerna har dömts. Skriften ger också råd till de som har blivit utsatta för hot, hat och våld i samband med sitt förtroendeuppdrag. Längst bak i skriften finns råd till dig som drabbats. Förhoppningen är att fler förtroendevalda ska välja att polisanmäla brott de utsätts för.

Skriften är framtagen i samarbete mellan Sveriges Kommuner och Regioner och Polismyndigheten.

Stockholm i december 2021

Anders Knape

Ordförande

Sveriges Kommuner och Regioner

Mats Löfving

Chef för nationella operativa avdelningen

Polismyndigheten

Innehåll

- 7 **Kapitel 1. Inledning**
- 7 Hot, hat och våld mot förtroendevalda måste minska

- 11 **Kapitel 2. Brott och domar**
- 11 Olaga hot
- 16 Misshandel
- 18 Ofredande och sexuellt ofredande
- 21 Olaga integritetsintrång

- 23 **Kapitel 3. Ibland går det inte att bevisa**

- 27 **Kapitel 4. Om det ändå händer**
- 27 Polisanmälan, förundersökning och fällande dom
- 29 Vem kan polisanmäla ett brott?
- 29 Att göra en polisanmälan
- 30 Lagstiftning om brott mot förtroendevalda
- 30 Viktigt att tänka på

33	Kapitel 5. Stöd och hjälp
33	Målsägandebiträde
34	Socialtjänsten
34	Stödperson
34	Tolk
34	Vittnesstöd
35	Brottsofferjourer
35	Partiet och andra organisationer
36	Skadestånd
36	Försäkringsersättning
36	Brottsskadeersättning
37	Personskydd
38	Läs mer

Inledning

Hot, hat och våld mot förtroendevalda måste minska

Att förtroendevalda utsätts för hot, hat och våld på grund av sitt politiska uppdrag riskerar att urholka det demokratiska systemet på flera sätt. Dels kan det bli svårare att rekrytera och behålla politiker, dels kan vårt öppna samhälle påverkas negativt genom att förtroendevalda exempelvis censurerar sig själva.

Undersökningar som bland annat ”Politikernas trygghetsundersökning” (Brottsförebyggande rådet) och ”Digitalt hat” (Sveriges Kommuner och Landsting) visar att hot och hat mot förtroendevalda kvinnor och män ökar och att uttrycken blir mer subtila och allt oftare sprids genom sociala medier.

Utvecklingen pekar på att det demokratiska samtalet går mot en hårdare ton. Det kan leda till att allt fler förtroendevalda väljer att censurera sig själva eller avslutar sitt uppdrag. Detta gör det allt viktigare att stärka och värna demokratin.

Hot, hat och våld påverkar det demokratiska uppdraget

Politikernas trygghetsundersökning 2021 (PTU) från Brottsförebyggande rådet visar att var fjärde förtroendevald i fullmäktige och riksdag (26 procent) utsattes för hot, hat eller våld inom sitt uppdrag någon gång under 2020. Undersökningen som Brottsförebyggande rådet (Brå) presenterat visar att andelen som utsätts minskat något jämfört med 2018 och 2016. Samtidigt uppger allt fler förtroendevalda någon form av konsekvens utifrån hot och hat i deras uppdrag. Nästan hälften (46 procent) av de som utsätts uppger att de påverkats i sitt uppdrag på grund av utsatthet eller oro för att utsättas. Av de som utsätts är det var femte som övervägt att lämna sitt förtroendeuppdrag. Vidare har tre av tio undvikit att engagera/uttala sig i specifik fråga och därmed censurerat sig själv.

Självcensur riskerar att öka

Undersökningen visar också att var femte förtroendevald uppgett att de valt att censurera sig själva någon gång under 2020. Andelen är högre bland förtroendevalda som är kvinnor eller unga. Drygt var tredje som har varit med om en händelse av utsatthet har någon gång valt att censurera sig själv.

Vid upprepade händelser av utsatthet riskerar censuren att öka. Sådana händelser kan också leda till att förtroendevalda avstår från att säga vad de tycker, tvekar inför ett beslut eller en åtgärd, påverkas i sitt beslutsfattande, undviker att engagera sig i en specifik fråga eller lämnar sitt uppdrag.

Politikernas trygghetsundersökning visar också att 30 procent av de förtroendevalda uppfattat händelser de utsätts för som ganska eller mycket skrämmande. Det är en högre andel förtroendevalda kvinnor jämfört med förtroendevalda män som uppfattat händelserna som skrämmande. Av de som utsätts för hot, hat eller våld är det var fjärde som uppger att säkerhetsåtgärder har vidtagits.

Generellt visar Brottsförebyggande rådets undersökning att aktiva och synliga politiker är mer utsatta. Några exempel är heltids- och deltidspolitiker som har ordförandeposter i nämnder eller styrelser eller de som exponeras extra mycket i media.

Det är viktigt att rapportera och polisanmäla

Över hälften av de förtroendevalda som utsatts väljer att inte rapportera till någon, enligt PTU. När de rapporterar händelser med hot, hat eller våld väljer hälften att rapportera till en säkerhetsansvarig inom partiet eller till någon annan inom den politiska församlingen.

Politikernas trygghetsundersökning visar också att det endast är 16 procent av händelserna som polisanmäls.

Den vanligaste anledningen till att förtroendevalda låter bli att polisanmäla är enligt PTU att de inte tror att anmälan kommer att leda till något. Det gäller både män och kvinnor. Det näst vanligaste skälet enligt PTU är att de förtroendevalda betraktar händelsen som en ”småsak” eller bagatell eller uppfattar det som en del i uppdraget.

Om fler förtroendevalda polisanmäler hot, hat och våld ökar dels möjligheten att brotten utreds, dels att utredningar leder till åtal och fler fällande domar. Att fler anmäler brott minskar också mörkertalet vilket gör det lättare för polisen och säkerhetsansvariga att se mönster och utveckla ett systematiskt arbete för att så långt som möjligt förebygga att hot, hat och våld överhuvudtaget sker. Polisanmälan är helt central för att statistiskt kunna följa utvecklingen och trender av en viss brottstyp över tid. Detta är av stor vikt för att polisen och andra myndigheter ska kunna sätta in rätt insatser. En polisanmälan fyller flera viktiga funktioner förutom den rent brottsutredande.

Sexuellt ofredande
Rättsprocess påföljd
olaga hot
misshandel
Ofredande lagar domstol
hovrätt tingsrätt

Brott och domar

Olaga hot, misshandel och sexuella trakasserier är exempel på vanliga brott mot förtroendevalda. Detta kapitel redovisar fyra autentiska rättsfall med tillhörande domar. Alla namn på brottsoffer och gärningspersoner är utbytta. Skriften utgår från gällande lagstiftning. Kapitlet redovisar hur domstolarna har resonerat inför den fällande domen.

Olaga hot

Den som hotar någon annan med brottslig gärning på ett sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig rädsla för egen eller annans säkerhet till person, egendom, frihet eller frid, döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år. Om brottet är grovt döms för grovt olaga hot till fängelse i lägst nio månader och högst fyra år.

Med hot mot den personliga säkerheten avses hot om våld. Från den 1 januari 2019 omfattas också hot om brott mot någons frihet eller frid, det vill säga den personliga integriteten. Det kan till exempel gälla hot om att sprida nakenbilder på någon annan. Bestämmelsen kan också gälla förtäckta hot om allvarliga brottsliga angrepp där hotet till exempel är antytt

eller underförstått. Vidare innebär skyddet för frihet och frid att det blir straffbart att framföra hot om olaga frihetsberövande, grovt hemfridsbrott eller allvarigare fall av olaga integritetsinfrång. Det kan till exempel gälla hot att beröva någon frihet eller att hota att bryta sig in någons bostad, även utan att gärningen samtidigt innefattar hot om våld eller hot om att skada egendom.

Källa: 4 kap. 5 § brottsbalken

Händelse 1: "I så fall tar jag till vapen..."

Svea är riksdagsledamot och skrev för några år sedan en riksdagsmotion om vaccination. Motionen fångades upp av en sajt på nätet som förvrängde innehållet. Det falska innehållet spreds snabbt som ett virus på sociala medier. Efter ett tag fick Svea ta emot mängder av oönskad e-post om frågan.

Ett av dessa meddelanden uppfattade Svea som extra hotfullt eftersom avsändaren skrev: "Tvångsvaccinering? I så fall tar jag till vapen Frimurarjävel". Avsändaren skickade e-posten från sin egen dator och syftet var enligt åklagaren att "framkalla allvarlig fruktan för Sveas personliga säkerhet".

Avsändaren erkände att han hade skickat e-posten, men förnekade brott eftersom han "inte haft för avsikt att hota" Svea. Han ville "bara" få henne att stoppa den övervakning som han förknippade med tvångsvaccinering. Han hävdade att han hade uppfattat att Svea ville tvångsvaccinera alla och samtidigt förse dem med ett övervakningschip.

Påföljd

Tingsrätten dömde mannen för olaga hot med påföljden 100 dagsböter á 210 kronor. Eftersom mannen dömdes för ett brott som kan ge fängelse fick han också betala en avgift till Brottsofferfonden.

Olaga hot leder oftast till böter, särskilt om hotet framställts på distans genom till exempel telefon, e-post eller sociala medier. Oavsett om hotet sker via sociala medier eller i verkliga livet blir straffet oftast böter eller villkorlig dom.

När det gäller olaga hot som sker på distans säger praxis att det är lindrigare att hota via sociala medier, telefon eller e-post än att hota någon vid ett fysiskt möte. Bedömningen beror bland annat på hotets innehåll och hur det har framförts. Tillvägagångssättet kan påverka straffmätningen som i sin tur påverkar dagsböternas antal.

Ett brott kan till exempel bedömas som grovt när vapen använts i samband med ett olaga hot eller om hotet i övrigt kan anses särskilt farligt eller hänsynslöst. I begreppet ligger att det är en tolkningsfråga för domstolen i varje enskilt fall.

Hur resonerade tingsrätten?

Eftersom e-postens innehåll var kopplat till Sveas arbete som riksdagspolitiker och hennes motion om vaccinationsfrågor, var det ingen slump att meddelandet skickades till henne. En logisk utgångspunkt var att innehållet i e-posten innebar att tvångsvaccinering skulle kunna leda till att brevskrivaren tog till vapen eftersom det inte fanns något som gav anledning att förstå budskapet på annat sätt.

Den dömde mannen menade att han velat få Svea att hindra den övervakning som han förknippade med tvångsvaccinering. Enligt tingsrätten var det alltså helt klart att mannen hade försökt påverka Svea med sitt meddelande. Att hota någon genom att säga att man ska ta till vapen mot personen är ägnat att hos denne framkalla allvarlig fruktan för egen säkerhet till person. E-post-meddelandet utgjorde mot denna bakgrund ett olaga hot.

I just detta fall ansåg tingsrätten det extra allvarligt (försvårande) att hotet var riktat mot en riksdagsledamot inom ramen för hennes politiska arbete. Eftersom riksdagsledamöter är folkets främsta företrädare ansåg domstolen att det var av särskild vikt att inte dessa utsätts för hot, eftersom en sådan typ av brottslighet riskerar att påverka den fria åsiktsbildningen som är ett fundament för den svenska demokratin. Straffvärdet för det aktuella hotet, med hänsyn till dess skada och den fara hotet har inneburit, blev därför högre än praxis.

Händelse 2: "Om du säger ett ord till dödar jag dig"

Göran har varit förtroendevald i kommunen i över 40 år och har talat vid hundratals politiska torgmöten. Under ett offentligt möte för det egna partiet dök en berusad och aggressiv man upp i publiken. Göran försökte få kontakt genom att bjuda in till debatt men fick svaren "du är ingen match för mig," "jag ska slå in skallen på dig" och "om du säger ett ord till i mikrofonen då dödar jag dig".

Kombinationen av dödshot och att det inte gick att få kontakt med mannen skrämde Göran. När personen ställde sig bakom honom tog Göran därför upp sin telefon för att ringa polisen. Ett vittne på plats hade redan ringt polisen som kom till torget och grep mannen.

Påföljd

Tingsrätten dömde mannen för olaga hot med påföljden 90 dagsböter á 50 kronor. Utan tidigare brottshistorik hade påföljden stannat vid ett lägre bötesstraff. Eftersom mannen dömdes för ett brott som kan ge fängelse fick han också betala en avgift till Brottsofferfonden.

Hur resonerade tingsrätten?

Vittnenas minnen av dagen gav enligt tingsrätten stöd för Görans uppgifter om hot. Att mannen i publiken skulle ha uttalat sig hotfullt låg ”väl i linje med hur vittnena har beskrivit hans sinnestämning och hur han betedde sig vid det aktuella tillfället”.

Tingsrätten ansåg att det var ställt utom rimligt tvivel att mannen hade uttalat hot om dödande och våld mot huvudet på ett sätt som var ägnat att framkalla allvarlig fruktan hos Göran. Eftersom det var uppenbart att gärningen begåtts med uppsåt, ansåg tingsrätten att åtalet var styrkt och menade att gärningen skulle bedömas som olaga hot.

Eftersom den åtalade mannen tidigare dömts för olaga hot vid sex tillfällen och för hot mot tjänsteman vid två tillfällen ansåg tingsrätten att hotet mot Göran innebar återfall i liknande brottslighet. Detta motiverade, enligt rätten, ett strängare bötesstraff än som annars hade dömts ut.

Misshandel

Misshandel handlar om att förorsaka en person kroppsskada, sjukdom, smärta eller om att försätta någon i vanmakt eller annat liknande tillstånd. Till sjukdom räknas även psykisk sjukdom och psykisk invaliditet. Det kan också handla om att tillfoga någon ett psykiskt lidande som medfört en medicinskt påvisbar effekt, till exempel psykisk chock. Den vanliga påföljden för misshandel är fängelse.

Källa: 3 kap. 5 § brottsbalken

Händelse 3: "Ditt jävla svin..."

Torbjörn är ledamot i kommunens fullmäktige och samhällsbyggnadsnämnd. En kväll på puben skrek en kraftigt berusad kvinna att han skulle försvinna samtidigt som hon kallade honom "ditt jävla svin". När Torbjörn vände sig mot kvinnan för att säga att han inte tänkte gå, fick han ett kraftigt knytnävsslag på vänster kind. Slaget kom helt provocerat.

Ett vittne som satt några meter från händelsen såg att kvinnan reagerade direkt när hon såg Torbjörn och att hon uttalade sig aggressivt mot Torbjörn innan hon utdelade slaget.

Att Torbjörn träffats av ett slag vann stöd av polisens notering att han vid anmälningstillfället hade en rodnad på sin vänstra kind. Dagen efter hade han också ont i käken.

Kvinnan hade inte tidigare haft kontakt med Torbjörn men menade att hon inte ville ha honom vid bordet intill, eftersom hon tyckte att han "är en obehaglig person". Hon påstod att hon inte brydde sig om att Torbjörn var politiker, men skärmdumpar från hennes Facebooksida visade att hon mycket väl visste att han var politiskt aktiv.

Påföljd

Efter överklagan till hovrätten dömdes kvinnan till villkorlig dom och 75 timmars samhällstjänst. Domen grundade sig på att påföljden hade varit två månader om kvinnan dömts till ett fängelsestraff istället för villkorlig dom. Kvinnan fick också betala en avgift till Brottsofferfonden.

Hur resonerade tingsrätten och hovrätten?

Tingsrätten menade att slaget mot Torbjörn var ett angrepp på en politiskt verksam person trots att våldet orsakat ”relativt blygsamma skador”.

Kvinnan som slog var inte tidigare straffad och tingsrätten såg därför ingen särskild anledning att befara att hon skulle komma att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet.

I likhet med tingsrätten fann hovrätten att det var uppenbart att kvinnan slog Torbjörn eftersom hon tyckte illa om honom på grund av hans politiska uppfattning och gärning. Hovrätten ansåg också att ett sådant angrepp på en förtroendevald politiker i förlängningen även innebär ett angrepp på demokratin – särskilt när angreppet sker mot en politiker i Torbjörns ställning. Även om misshandeln bara orsakade en måttlig smärta ansåg hovrätten att det fanns anledning att se allvarligt på gärningen. Mot den bakgrunden bedömde hovrätten att brottets svårighetsgrad, det så kallade straffvärdet, motsvarade fängelse i två månader.

Eftersom det inte fanns anledning att befara att kvinnan skulle göra sig skyldig till fortsatt brottslighet bestämde hovrätten påföljden till villkorlig dom istället för ett fängelsestraff.

Ofredande och sexuellt ofredande

Ofredande är ett vanligt brott mot förtroendevalda och kan ge böter eller fängelse i högst ett år. Brottet kräver ett viss mått av hänsynslöst beteende. I detta ligger att det behöver vara en kännbar störning av den utsattes frid. Det innebär att det normalt inte räcker att den utsatta blir allmänt irriterad på något enstaka meddelande eller händelse. Exempel på ofredanden kan vara "telefonterror", ihärdig och ovälkommen uppvaktning via e-post och sms eller via inlägg i sociala medier.

Källa: 4 kap. 7 § brottsbalken

Sexuellt ofredande är en gärning som kan kränka den enskildes sexuella integritet och anses allvarligare än ett ofredande. Brott med sexuell innebörd är generellt allvarligare och har därför högre straffsatser. Sexuellt ofredande kan ske både genom ord eller handling. Brottet kan ge böter eller fängelse i högst två år.

Källa: 6 kap. 10 § 2 st brottsbalken

Händelse 4: "Din jävla hora"

Maria är ledamot i kommunfullmäktige och hade under ett år regelbundet trakasserats sexuellt per telefon och sms med innehåll som: "Jag vill knulla dig i arslet". "Din jävla hora" och "Jag är jättekåt på dig och din son. Han är jättesöt."

Trakasserierna hade pågått regelbundet och ytterligare nio förtroendevalda kvinnor i Marias politiska sfär hade utsatts. Sammanlagt ledde gärningarna till 23 åtal, varav fyra gällde sexuella ofredanden och hot riktade mot Maria.

Gärningsmannen kunde identifieras genom tekniska bevis som telefonkort, internetsökningar och samtalslistor. Genom att följa mannens sökningar på internet kunde åklagaren också visa att mannen hade skickat sina meddelanden till kvinnorna i deras roll som politiker.

Mannen mindes inte vad han hade gjort, han uppger att han druckit alkohol, men ifrågasatte inte att han kunde ha ringt alla samtal och skickat alla sms - med undantag för de meddelanden där Marias son nämndes. Anledningen var enligt mannen att "provocera" och "djävläs".

Påföljd

Mannen dömdes till fängelse i tre månader för sexuellt ofredande och ålades också att betala en avgift till Brottsofferfonden.

Hur resonerade tingsrätten?

Tingsrätten ansåg att innehållet i meddelandena hade riktat sig mot Marias och kvinnornas (målsägandenas) privata sfär och att hoten hade mycket tydliga sexuella referenser. Eftersom gärningarna var och en för sig hade en klar sexuell innebörd och innehållet i meddelandena var ägnat att kränka målsägandenas sexuella integritet ansåg tingsrätten att brotten kunde rubriceras som sexuella ofredanden.

Mannen hade systematiskt kränkt kvinnliga förtroendevalda politiker med andra politiska sympatier än hans egna i syfte att skrämja eller tysta dem.

Telefonkort, internetsökningar och samtalslistor kunde styrka att mannen hade gått systematiskt tillväga när han skickat sina meddelanden. Bland annat hade han gjort sökningar på internet, använt olika telefonkort vid olika tillfällen och skickat liknande meddelanden till olika personer samtidigt.

Detta talade starkt emot påståendet att mannen i hastighet skulle ha skickat iväg meddelanden efter att ha druckit alkohol. Tingsrätten drog istället slutsatsen att mannen avsiktligt hade skickat meddelandena till personer som hade politiska uppdrag i partier som han ogillade.

Avsikten med meddelandena hade alltså inte bara varit att kränka Marias sexuella integritet utan också att kränka henne som kvinna och förtroendevald politiker med en viss politisk åskådning. Vissa meddelanden var dessutom formulerade så att de innefattade hot om sexuella övergrepp – vilket är en brottslig gärning.

Textmeddelanden eller telefonsamtal som innehåller sexuella ofredanden leder i vanliga fall inte till fängelse. I just detta fall valde tingsrätten att betrakta brottet som ett så kallat artbrott eftersom det rörde sig om systematiska och återkommande kränkande meddelanden som både riktade sig mot förtroendevalda personer på grund av deras uppdrag, och mot dem som privatpersoner. Mannen hade tidigare dömts till villkorlig dom och hade nu återfallit i liknande brottslighet under prövotiden. Det var detta som sammantaget ledde till att mannen dömdes till fängelse.

Skadestånd

Mannen dömdes också att betala skadestånd till flera av brottsoffren. Till Maria fick han betala skadestånd med 12 500 kronor.

Brottsskadeersättning

Då gärningsmannen inte kunde betala skadeståndet ansökte Maria om brottsskadeersättning hos Brottsoffermyndigheten. Myndigheten beviljade henne ersättning med samma belopp som domstolen hade dömt ut i skadestånd.

Olaga integritetsintrång

Den som gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida bild på eller annan uppgift om någons sexualliv eller hälsotillstånd, bild på eller annan uppgift om att någon utsatts för ett brott som innefattar ett angrepp mot person, frihet eller frid, bild på någon som befinner sig i en mycket utsatt situation eller bild på någons helt eller delvis nakna kropp döms för olaga integritetsintrång till böter eller fängelse i högst två år om spridningen var ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör. Det döms inte till ansvar om gärningen med hänsyn till syftet och övriga omständigheter var försvarlig.

Källa: 4 kap. 6 c § brottsbalken

Sedan den 1 januari 2018 finns ett relativt nytt brott som heter olaga integritetsintrång. Det handlar om att någon gör intrång i en annan persons privatliv genom att sprida bilder på eller uppgifter om personen på ett sätt som är ägnat att medföra allvarlig skada. Det kan till exempel vara att någon sprider bilder eller filmer på någon som är naken eller har sex. Det kan också handla om att någon sprider uppgifter om sjukdomar från en annan persons patientjournal. Ett ytterligare exempel är när någon sprider bilder eller andra uppgifter som visar att en person utsatts för brott. Bedömningen av om gärningen ska anses vara försvarlig får göras utifrån en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Intresset av att sprida av uppgifterna vägs då mot det intrång i privatlivet som brottet innebär. Några exempel på när brottet skulle kunna anses vara försvarligt är om spridningen skett som ett led i nyhetsförmedling, i syfte att avslöja övergrepp mot enskilda eller andra oegentligheter, i konstnärligt syfte eller som en del i ett vetenskapligt arbete. Det kan även handla om en skyldighet för myndigheter att under vissa omständigheter lämna ut integritetskänsliga uppgifter. Det finns begränsat med praxis på området.

Sexuellt ofredande
Rättsprocess påföljd
olaga hot
misshandel
Ofredande lagar domstol
hovrätt tingsrätt

Ibland går det inte att bevisa

Även om det är uppenbart att ett brott har begåtts, går det inte alltid att bevisa vem som har utfört gärningen. Det är dock alltid viktigt att varje misstanke om brott anmäls till polisen. Inte minst för att den som utsatts ska kunna ansöka om brottsskadeersättning och få skydd (läs mer om brottsskadeersättning och personskydd i kapitel 5 om stöd och hjälp).

Följande fyra faktorer har betydelse för att en förundersökning ska leda till åtal och en fällande dom.

1. Utredningens förutsättningar

Polisen måste titta på vilka förutsättningar för utredningen som finns från början och vilka förutsättningar polisen kan skapa genom vidare åtgärder. Hittar polisen ingen som kan misstänkas för brottet finns det ingen för åklagaren att åtala.

2. Juridiska villkor för brottet

Varje brott har ett antal juridiska villkor som måste vara uppfyllda och bevisade (styrkta) för att någon ska kunna dömas för brottet. Dessa villkor kallas rekvisit. Åklagaren ska visa för domstolen att rekvisiten är styrkta genom att åberopa bevisningen.

3. Bevisvärdering

Bevisvärdering handlar om vilket värde och vilken styrka bevisen har i en brottsutredning. Bevisen måste ha ett visst värde i rättsprocessen för att någon ska kunna fällas för ett brott. De enskilda bevisens värde bedöms av domstolen. Bevisen ska sammantagna leda till att det är ställt utom rimligt tvivel att den åtalade begått brottet.

4. Tid

Ju tidigare ett brott börjar utredas desto bättre är förutsättningarna för att utredningen ska bli bra. Det är därför viktigt att göra en polisanmälan så snabbt som möjligt.

förringa inte
brott polis
fällande dom
förundersökning
polisanmälan
ansvarsfördelning
juridiska villkor
åklagare

Om det ändå händer

Polisanmälan, förundersökning och fällande dom

En förundersökning ska inledas om det finns anledning att anta att ett brott som lyder under allmänt åtal har förövats. En förundersökning är enkelt uttryckt en brottsutredning. Efter utredningen bestämmer åklagaren om det finns tillräckliga bevis för att väcka åtal, det vill säga låta en domstol bedöma brottet.

Polisanmälan är grunden i en förundersökning. Förundersökningen kan ledas av polis eller åklagare beroende på vilket brott som ska utredas.

Målet i varje förundersökning är en effektiv och rättssäker utredning. Om den leder till en **fällande dom** beror på utredningens förutsättningar och på bevisens värde. Finns det svagheter i någon av dessa punkter läggs förundersökningen oftast ned.

Ansvarsfördelningen i rättskedjan:

- › Polismyndigheten utreder hot, hat och våld mot förtroendevalda. Vem som leder förundersökningen beror på brottets art. Det kan vara en polis eller en åklagare. Det finns utredare inom polisen som har en särskild kompetens gällande demokrati- och hatbrott.
- › Åklagarmyndigheten driver ärendet i rätten.
- › Sveriges domstolar dömer.

Alla händelser av hot, hat och våld ska anmälas till polisen. Det är inte bara viktigt för att kunna åtala och döma gärningspersoner, utan också för att antalet polisanmälningar är en viktig signal till samhället om att en viss typ av brott ökar eller minskar över tid.

Hur en viss brottstyp prioriteras beror på hur vanlig den är, hur allvarlig den är utifrån sitt straffvärde och hur den påverkar och belastar det demokratiska samhället.

En anmälan till polisen är också en förutsättning för att polisen ska kunna bedöma skyddsbehov och för att den som utsatts ska kunna få brottsskadeersättning. Den som utsatts kan behöva skydd och kan ha rätt till brottsskadeersättning även om en förundersökning läggs ned.

Vem kan polisanmäla ett brott?

Den utsatta kan själv anmäla ett brott till polisen. Anmälan kan också komma från en säkerhetsorganisation, ett parti eller någon annan utomstående.

Under rättsprocessen är det viktigt att den utsatta medverkar i brottsutredningen om den misstänkta ska kunna ställas till svars och dömas för sin gärning.

Att göra en polisanmälan

En polisanmälan kan göras genom att:

- › Ringa polisen på telefonnummer 114 14 eller 112 vid akut fara.
- › Göra en anmälan på en polisstation.
- › Göra en webbanmälan på polisens webbplats. Det är bara vissa brott som går att anmäla via e-tjänsten. Information om vilka dessa brott är finns på polisens webbplats www.polisen.se.
- › Om polisen kommit till platsen tar polis på plats upp en anmälan direkt.

Lagstiftning om brott mot förtroendevalda

Brott mot förtroendevalda är ett allvarligt hot mot demokratin och kan aldrig accepteras.

Sedan den 1 januari 2020 finns en särskild straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § p.9 brottsbalken, avseende brott som begås mot förtroendevalda.

Straffskärpningsgrunden gäller alla brott och innebär att, en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet, särskilt ska beaktas om brottet begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående innehaft ett uppdrag som förtroendevald i stat, kommun, region, Sametinget eller Europaparlamentet.

Viktigt att tänka på

- › Polisanmäl alltid om du anser att du har blivit utsatt.
- › Förringa inte din egen eller någon annans utsatthet. Det kan vara lätt att tänka ”det var nog inte så farligt” eller ”det är sånt man får tåla”. Avgör inte allvaret själv utan berätta precis vad som hände när du anmäler.
- › Anmäl så snabbt som möjligt. Förutsättningarna för en bra utredning är ofta färskvara och ju snabbare du gör en anmälan till polisen, desto bättre är förutsättningarna för att utredningen ska kunna leda till åtal och fällande dom.
- › Spara bevis om det är möjligt eftersom de kan bli viktiga pusselbitar i bevisvärderingen. Eftersom många brott sker interaktivt och på sociala medier kan bevisen vara skärmdumpar av inlägg, e-post, sms, inspelade samtal eller brev. Spara även obehaglig information även om det kan kännas som att du vill bli av med den så snabbt som möjligt.

- › Var noga med tider, platser och hur ofta och under vilken tid utsattheten pågått.
- › Uppge i anmälan att du är förtroendevald och om du tror att brottet riktats mot dig på grund av ditt uppdrag. Det gör det lättare för polisen att identifiera brott mot förtroendevalda och handlägga det på rätt plats och med rätt kompetens.

hjälp stöd
socialtjänsten
skadestånd
tolk vittnesstöd
brottsoffer
ekonomisk ersättning
brottsofferjouren

Stöd och hjälp

Varje år utsätts många människor för hot, hat och våld. Mycket hot och hat sprids via sociala medier. Det är viktigt att den som utsätts får information om att det finns hjälp och stöd att få. Nedan följer några exempel på stöd inför, under och efter en rättegång.

Målsägandebiträde

Brottsoffer har vid vissa typer av brott rätt till ett eget juridiskt biträde – ett så kallat målsägandebiträde. Målsägandebiträdets uppgift är att ta tillvara brottsoffrets intressen och ge stöd och hjälp under både förundersökningen och rättegången. Om du behöver ett målsägandebiträde bör du så fort som möjligt diskutera det med åklagaren eller den polis som ansvarar för förundersökningen. Tingsrätten avgör om du har rätt till ett målsägandebiträde.

Socialtjänsten

Kommunens socialtjänst har ansvar för att ge brottsoffer och brottsoffrets anhöriga hjälp och stöd. Det kan handla om olika former av psykosocialt stöd, men också om ekonomisk och praktisk hjälp. Ta kontakt med socialtjänsten i den kommun där du är folkbokförd.

Stödperson

Brottsoffer har rätt att ha med sig en stödperson till förundersökningens förhör och under rättegången. En stödperson kan vara en person du känner, någon från socialtjänsten eller någon från en brottsofferjour. Du kan ha både ett målsägandebiträde och en stödperson.

Tolk

Om du inte talar svenska, har talsvårigheter eller en allvarlig hörselnedsättning har du rätt till gratis tolk under polisens förundersökning, under rättegången och vid kontakter med socialtjänsten och andra myndigheter.

Vittnesstöd

Ett vittnesstöd är en ideellt arbetande medmänniska som hjälper vittnen och brottsoffer före och efter rättegången. Vittnesstödet uppgift är att öka tryggheten i domstolens väntrum och andra allmänna utrymmen samt förklara hur en rättegång går till. Kontakta domstolen eller Brottsofferjouren om du vill komma i kontakt med ett vittnesstöd inför domstolsförhandlingen.

Brottsofferjourer

Brottsofferjouren Sverige är en ideell organisation som arbetar för alla brottsoffers rätt att få stöd. Verksamheten består av jourer över hela landet som erbjuder hjälp genom stödpersoner och vittnesstöd. Många jourer har skaffat sig särskild kompetens om brott mot förtroendevalda politiker. Brottet behöver inte vara polisanmält för att brottsutsatta, anhöriga och vittnen ska få stöd av en brottsofferjour. Om brottet anmäls är det polisens uppgift att fråga dig om du vill bli kontaktad av en jour. Du kan också själv ringa Brottsofferjouren.

Partiet och andra organisationer

Kontrollera vilket stöd du kan få av ditt parti eller den organisation där du har ditt förtroendeuppdrag. Stödet kan variera mellan olika organisationer.

Brottsoffer reagerar olika

Att bli utsatt för brott kan föra med sig ekonomiska förluster, fysiska skador, psykiska reaktioner eller få sociala följder.

Hur och i vilken utsträckning ett brottsoffer reagerar är individuellt.

Oavsett vad som har hänt är de psykiska effekterna av att med avsikt ha blivit kränkt eller skadad oftast svårast att hantera.

Varje person reagerar individuellt men det är vanligt att den utsatta känner skuld och skam över det som har hänt, trots att det är gärningspersonen som bär ansvaret för det inträffade. Det förekommer också att den utsatta känner ilska mot gärningspersonen och vill hämnas.

Det kan vara bra att prata med någon för att få struktur på sina tankar och bättre förstå vad som hänt.

Skadestånd

Den som begår ett brott är i princip skyldig att ersätta de skador som brottet orsakar. Det kallas skadestånd. Om ingen döms för brottet kan du istället ha rätt till brottsskadeersättning.

Du kan begära skadestånd för i princip alla skador som uppkommit i samband med brottet. Krav på skadestånd prövas oftast samtidigt som domstolen tar ställning till om den tilltalade är skyldig till brottet. Om du vill ha ersättning för skador som drabbat dig till följd av ett brott bör du meddela det redan när du förhöras av polisen.

Att domstolen har dömt den tilltalade att betala skadestånd innebär inte att pengarna betalas ut till dig automatiskt. Gärningspersonen kan ofta inte betala eller gör det inte frivilligt. Domstolen skickar därför en kopia av domen till Kronofogden som kommer att fråga dig om du vill ha hjälp med att få skadeståndet utbetalt.

Försäkringsersättning

Även om gärningspersonen är okänd eller om en dömd gärningsperson inte kan betala skadeståndet kan du ha rätt till ersättning via din hemförsäkring (stöld, misshandel och sexualbrott), olycksfallsförsäkring (personskada till följd av brott) och arbetsmarknadsförsäkring (skador som har uppkommit i arbetet). Kontakta ditt försäkringsbolag och anmäl skadan så snart som möjligt efter brottet.

Brottsskadeersättning

Om en dömd gärningsperson inte kan betala skadeståndet eller om gärningspersonen är okänd, kan brottsoffret i vissa fall få statlig brottsskadeersättning från Brottsoffermyndigheten. Detta gäller om du saknar en försäkring som täcker skadan helt.

För att du ska kunna få brottsskadeersättning krävs att brottet är anmält till polisen. Det måste också finnas en utredning eller ett beslut från polisen som visar att det handlar om ett brott och inte om en olyckshändelse.

Om du drabbats av en personskada kan du exempelvis få ersättning för kostnader för läkarvård, inkomstförlust och sveda och värk.

Om ditt privatliv och människovärde (din personliga integritet) har blivit angripet genom brottet kan du få ersättning för kränkning.

Brottsoffermyndigheten handlägger och beslutar om brottsskadeersättning och är den myndighet som tar emot ansökan. Ansökan kan göras på myndighetens webbplats.

Personskydd

Utifrån polisanmälan och vidare utredning bedömer polisen behovet av skydd i varje enskilt fall. Skyddet kan variera från stödsamtal, tillsyn, bevakning och larmtelefoner till fullt livvaktsskydd. För att åtgärderna ska få effekt bör de planeras tillsammans med representanter för till exempel kommunens socialtjänst och skola. Det krävs en polisanmälan för att en bedömning om personskydd ska aktualiseras. Personskyddet kan bestå även om brottsutredningen läggs ned.

Hot- och riskbedömningar utifrån frågan om personskydd handläggs oftast av polisens brottsoffer- och personsäkerhetsgrupper (BOPS). Sådana grupper finns över hela Sverige.

Läs mer

Webbplatser

Brottsoffermyndigheten, [Brottsoffermyndigheten.se](https://www.brottsoffermyndigheten.se), [Tystnainte.se](https://www.tystnainte.se)

Polisen, [Polisen.se](https://www.polisen.se)

Sveriges Kommuner och Regioner, [skr.se](https://www.skr.se)

Brottsförebyggande rådet, [Bra.se](https://www.bra.se)

Kronofogden, [Kronofogden.se](https://www.kronofogden.se)

Brottsofferjouren Sverige, [Brottsofferjouren.se](https://www.brottsofferjouren.se)

Brottsofferjourens nationella telefonnummer **116 006**

Skrifter

Politikernas trygghetsundersökning PTU (Brå 2021:13)

Personlig säkerhet (Säkerhetspolisen 2021)

Avhopp från politiskt uppdrag, SKR 2020

Fördomar om politiker i sociala medier, SKR 2021

Olika typer av trakasserier på nätet, SKR 2021

Otillåten påverkan (Rapport Brå 2005:18, Brå 2009:13)

Till det fria ordets försvar (Regeringen 2017)

Anmäl alltid hot, hat och våld

Det handlar om demokratin

Det är viktigt att stärka förtroendevaldas möjlighet att verka i sitt demokratiska uppdrag. Alla förtroendevalda ska känna sig trygga och ha ett sådant stöd och skydd att de kan fortsätta verka i sitt uppdrag även under perioder av utsatthet.

Denna skrift beskriver några autentiska rättsfall där förtroendevalda har polisanmält händelser av hot, hat och våld, och vilka skäl som har lett fram till att gärningspersonerna dömdes.

Skriften riktar sig i första hand till förtroendevalda och till alla som arbetar nära dem. Syftet är att få fler att anmäla brott. Om fler anmäler brott blir det enklare för polisen och säkerhetsansvariga att se mönster och utveckla ett systematiskt arbete för att förebygga och lagföra brott.

Skriften är framtagen i samarbete mellan Sveriges Kommuner och Regioner och Polismyndigheten.

ISBN 978-91-7585-997-2

Beställ eller ladda ner på webbutik.skr.se

Post: 118 82 Stockholm | Besök: Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | skr.se

Sveriges
Kommuner
och Regioner